ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Національного університету «Одеська юридична академія», професор

Олег ТОДОЩАК

«13» 05 2024 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації КРИВДИ ЛЮДМИЛИ РУСЛАНІВНИ на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 02 грудня 2020 року, протокол № 3, змінена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 06 березня 2024 року, протокол № 5)

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання фахового семінару кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» № 13 від 10 травня 2024 року

Присутні:

завідувач кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор Л. Аркуша - головуюча на засіданні;

професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор Д. Цехан;

завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н. професор О. Торбас;

професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор О. Самойленко;

професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, член-кореспондент НАПрНУ, д.ю.н., професор, В. Тіщенко - **науковий керівник**

професор кафедри кримінального процесу, член-кореспондент НАПрНУ, д.ю.н., професор Ю. Аленін;

доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент Ю. Гресь:

доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н. доцент А. Колодіна

доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент І. Загородній

доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.м.н., доцент В. Сушко

доцент кафедри діяльності, криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н. С. Чумак

аспірантка кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності А. Мурашко.

З присутніх 6 докторів юридичних наук, 4 кандидата юридичних наук та 1 кандидат медичних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний

Обговорення дисертаційного дослідження Кривди Л. на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Слухали: Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Людмили Кривди щодо дисертації, виконаної за темою «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, виклала науково-практичну значимість роботи, надала відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, здобувачка зазначила, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням можливостей, шляхів і засобів використання судово-медичних знань в розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Вона зазначила, що на даний час особливо актуальним є проблема підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень шляхом застосуванням міждисциплінарного та інтеграційного підходу. Успішне розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень багато в чому залежить від уміння слідчого використовувати спеціальні знання. Водночас, в практичній діяльності правоохоронних органів спостерігається недооцінка можливостей використання судово-медичних

знань у розслідуванні таких правопорушень, що призводить до помилок процесуального і криміналістичного характеру, неправильної юридичної оцінки сутності правопорушень та їх неточної кримінально-правової кваліфікації. Це, в свою чергу, зумовлює незахищеність потерпілих осіб та інші соціальні негативні наслідки. В криміналістичній літературі спостерігається наявність дискусійних питань, пов'язаних з науковим трактуванням спеціальних знань, визначенням форм і методів застосування судово-медичних знань у судовій, слідчій та експертній діяльності, оцінки результатів такого застосування в теорії та на практиці. Комплексний підхід до використання судово-медичних знань дозволить підвищити ефективність розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень, забезпечити справедливість та захист прав потерпілих, а також покращити взаємодію між слідчими і судовими медиками. Вказана проблема та розробка шляхів і засобів її вирішення є актуальною та важливою для сучасної криміналістики і правоохоронної діяльності, оскільки сприяє розвитку міждисциплінарного підходу в розслідуванні злочинів та покращенню якості правосуддя. Актуальність дослідження вказаної проблеми вбачається і в наданні наукового аналізу слідчих ситуацій, що зумовлюють необхідність використання допомоги судового медика, як спеціаліста, у проведенні слідчих дій та у наданні рекомендацій щодо з'ясування обставин таких правопорушень шляхом застосування сучасних методів судово-медичної експертизи. Використання судово-медичних знань у розслідуванні цих правопорушень відіграє ключову роль у розкритті насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень та покаранні винних.

Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні теоретичних та практичних рекомендацій щодо використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети у досліджені вирішувались такі **задачі:**

визначити етапи становлення та сучасний стан наукового забезпечення використання судово-медичних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень;

сформулювати сутність судово-медичних знань та окреслити напрями та форми їх використання у розслідуванні;

охарактеризувати організаційно-правові та методичні аспекти використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких та корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень;

окреслити форми та напрями взаємодії слідчого та спеціаліста під час огляду трупа та збиранні слідів (речовин) біологічного походження;

визначити особливості проведення та функціональне призначення судово-медичної експертизи трупа і слідів (речовин) біологічного походження;

сформулювати особливості використання судово-медичних знань у проведенні освідування особи;

окреслити особливості призначення та проведення судово-медичної експертизи живих осіб під час розслідування тілесних ушкоджень та насильницьких статевих злочинів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретичних та практичних рекомендацій щодо використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Найвагомішими положеннями дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну є:

уперше:

систематизовані наукові положення щодо ґенезису та становлення використання судово-медичних знань крізь призму різних історичних періодів становлення системи суб'єктів кримінального переслідування різних держав та виокремлено загалі тенденції поширення застосування спеціальних медичних знань у залежності від конкретних суспільно-правових чинників;

охарактеризовані місце та роль спеціальних медичних знань у кримінальному процесуальному та криміналістичному пізнанні кримінально-релевантних подій, які пов'язані із застосування різних форм насильства, з метою з'ясування сутності таких подій, визначення їх криміногенного характеру та систематизації кола обставин, які підлягають встановленню під час розслідування;

проведений порівняльний аналіз правових та організаційно-тактичних особливостей використання спеціальних медичних знань під час розслідування кримінальних правопорушень в Україні та окремих країнах Європи та запропоновані шляхи апробації передового досвіду проведення судово-медичних досліджень у діяльність органів досудового розслідування та експертних установ України;

сформульовано поняття «спеціальних медичних знань» під якими необхідно розуміти наукові знання з судової медицини, а також практичні вміння і навички осіб, що пройшли спеціальну професійну підготовку у галузі судової медицини, які можна використовувати для збору і дослідження доказів з метою встановлення обставин кримінального провадження;

удосконалено:

положення щодо взаємодії слідчого і судового медика як спеціаліста в огляді трупа на місці події у частині організації такої взаємодії залежно від характеру тілесних ушкоджень та способів спричинення смерті потерпілого;

рекомендації щодо виявлення, фіксації, вилучення та попереднього дослідження слідів тілесних ушкоджень та слідів біологічного (мікрооб'єктів, речовин, залишків) походження з визначенням ймовірності і завдань для їх подальшого експертного дослідження;

криміналістичні рекомендації щодо проведення слідчого освідування особи за участю судового медика (лікаря) з врахуванням норм чинного кримінального процесуального закону;

набули подальшого розвитку:

положення щодо поняття, значення, видів і об'єктів судово-медичної експертизи у частині конкретизації їх видів та характеристик відповідно до сучасних умов;

положення стосовно призначення і проведення судово-медичної експертизи живих осіб з метою встановлення факту, характеру, походження та ступеня тяжкості тілесних ушкоджень;

рекомендації щодо з'ясування кола обставин, пов'язаних з різними видами сексуального насильства, у відповідності до змін КК України щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості особи шляхом призначення і проведення судово-медичної експертизи як потерпілої особи, так і підозрюваного.

По закінченні доповіді Л.Р. Кривди були поставлені такі питання:

Професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор Д.М. Цехан: Чи мають місце особливості в застосуванні судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів конкретних видів?
Відповідь Л.Р. Кривди: Так, у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів конкретних видів дійсно існують особливості в застосуванні судово-медичних знань. Ці особливості визначаються характером злочину, видом нанесених ушкоджень, а також специфікою доказів, які необхідно зібрати та проаналізувати.

Наприклад, у випадках вбивств судово-медична експертиза відіграє ключову роль у визначенні причини смерті, характеру та розташування травм, а також давності нанесення ушкоджень. Це дозволяє реконструювати обставини злочину та визначити, якою зброєю або методом було завдано смертельні ушкодження. Крім того, аналіз біологічних слідів, таких як кров, слина або волосся, може допомогти ідентифікувати злочинця або жертву, а також встановити взаємодію між ними.

У випадках сексуальних злочинів особлива увага приділяється збору та аналізу біологічних доказів, таких як сперма, волосся або сліди шкіри. Судово-медичний експерт може провести огляд жертви для виявлення фізичних ушкоджень, які вказують на насильницькі дії, а також зібрати відповідні зразки для подальшого аналізу ДНК. Це допомагає встановити особу злочинця та підтвердити факти насильства.

При розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів, таких як розбої, судово-медичні знання допомагають визначити характер та ступінь ушкоджень, які були завдані жертві. Це може включати оцінку тяжкості травм, визначення інструментів або зброї, які були використані, а також аналіз слідів на місці злочину. Судово-медичний експерт може також допомогти встановити, чи були травми нанесені в процесі самооборони або нападу.

Професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Ю.П. Аленін: Яка ваша думка щодо правового статусу медичного освідування, передбаченого у ст.298-1 і ст. 300-1 КПК, при здійсненні досудового розслідування кримінальних проступків?

Відповідь Л.Р. Кривди: Дякую за запитання. Освідування особи у розслідуванні злочинів передбачено у ст.241 КПК України як слідча дія. Щодо регулювання кримінальних проступків (глава 25 КПК), то поряд з освідуванням як слідчої (розшукової) дії ст.300 КПК передбачає можливість проведення медичного освідування, але, на жаль, не вказує якого характеру ця процесуальна дія, хто її учасники, чи замінює вона надалі проведення судово-медичної експертизи і в яких випадках вона проводиться. Вважаю це недоліком чинного законодавства.

Професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор О.А. Самойленко: Які типові недоліки вбачаються у формулюванні питань слідчими на судово-медичну експертизу?

Відповідь Л.Р. Кривди: Недоліки у формулюванні питань слідчого при призначенні експертизи зумовлюються різними чинниками.

1. Так, бувають випадки не обґрунтованого призначення експертизи як такої (непотрібність експертизи), що пов'язано, зазвичай, з тим, що розслідуванні раніше вже була проведена експертиза (експертизи), яка дала вичерпні відповіді на всі необхідні слідству (суду) питання. Фактичні мотиви призначення експертизи в такому випадку можуть бути пов'язані з не процесуальними причинами (бажання штучно «затягнути» справу; наявність абсолютно невмотивованої незгоди сторони з укладанням раніше проведених експертиз, де мірою законного реагування на необґрунтоване клопотання є відмова у його задоволенні, а натомість призначається непотрібна повторна (або додаткова) експертиза.

2. Наявність у документі непотрібних, з експертної погляду, питань. Це питання, які мають бути зрозумілі з дослідницької частини висновку під час її прочитання. Наприклад, яка кількість пошкоджень, коли про це ставиться спеціальне питання. Кількість пошкоджень легко може бути встановлена шляхом читання дослідницької частини.

3. Відсутність абсолютно необхідних, з експертної точки зору, питань. Ситуація, коли перед експертом не ставляться питання, що підлягають обов'язковому вирішенню (наприклад, про тяжкість тілесних ушкоджень, їх давність тощо).

4. Наявність питань, які фактично дублюються. Не повинно бути питань, які повторюються. Наприклад: «Який характер та розташування пошкоджень?» І далі: «Яка локалізація пошкоджень?».

5. Наявність незрозумілих для експерта питань (зокрема стилістичних нісенітниць). Наприклад: «Яке розташування характеру ушкоджень»? «Яка давність локалізації ушкоджень?»

6. Наявність питань, що прямо виходять за межі компетенції будь-якого експерта (правового характеру). Наприклад: хто винний у смерті пацієнта? Чи був вбитий потерпілий? Чи була потерпіла особа зґвалтована? Хто з осіб, які беруть участь у конфлікті, завдав потерпілому тілесні ушкодження?

7. Наявність питань, що стосуються іншої галузі спеціальних знань. Наприклад: чи могла куля, витягнута з тіла потерпілого, бути вистріляна з конкретного екземпляра зброї? Сліди яких конкретно паливно-мастильних речовин виявлено на одязі потерпілого?

8. Наявність питань, які вимагають свого вирішення за допомогою інших (не медичних) спеціальних знань. Наприклад: чи є виявлений на місці події уламок частиною тупого твердого предмету?

9. Відсутність у документі призначення експертизи фабули події або неприпустимо коротка фабула (з якої незрозуміла суть події). Наприклад: «В результаті конфлікту потерпілому були заподіяні тілесні ушкодження» (Ким? Коли? Де? Якими предметами? Тобто абсолютно необхідні для експерта відомості відсутні).

10. Відсутність обґрунтування необхідності призначення експертизи

11. Непереконливе обґрунтування призначення експертизи. Наприклад: «У зв'язку з незгодою потерпілого (підозрюваного) з висновками первинної експертизи є необхідність призначення повторної експертизи».

Зав. кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор О.О. Торбас: В чому вбачаються відмінності в організації і проведені судово-медичних експертиз у німецькомовних європейських країнах і в Україні?

Відповідь Л.Р. Кривди: Відмінності в організації і проведенні судово-медичних експертиз у німецькомовних європейських країнах, таких як Німеччина, Австрія, та Швейцарія, а також в Україні, можна бачити в декількох аспектах.

По-перше, законодавча база та регулювання судово-медичних експертиз суттєво відрізняються. У німецькомовних країнах існує чітко визначена система правових норм, які регулюють порядок проведення експертиз. Ці норми охоплюють питання ліцензування експертів, методики проведення досліджень та критерії оцінки доказів. В Україні, хоча також існують нормативні акти, регулювання може бути менш деталізованим та менш строго дотримуваним.

По-друге, у Німеччині, Австрії та Швейцарії значна увага приділяється професійній підготовці судово-медичних експертів. Вони проходять спеціалізоване навчання і сертифікацію, що гарантує високий рівень компетентності та професіоналізму. В Україні система підготовки та сертифікації експертів може бути менш стандартизованою та однорідною, що може впливати на рівень компетентності деяких фахівців.

По-третє, організаційні аспекти також різняться. У німецькомовних країнах судово-медичні експертизи часто проводяться в державних або університетських інституціях, які мають сучасне обладнання та технології для проведення комплексних досліджень. В Україні ж матеріально-технічне забезпечення судово-медичних установ може бути недостатньо оновленим, що впливає на якість і швидкість проведення експертиз.

Крім того, у таких країнах, як Швейцарія, відзначається високий рівень міждисциплінарної співпраці між різними експертами та інституціями, що

дозволяє отримувати більш точні та об'єктивні результати. В Україні подібна співпраця може бути менш розвиненою через різні організаційні та фінансові обмеження.

Нарешті, в німецькомовних країнах великий акцент робиться на дотриманні етичних норм та незалежності судово-медичних експертів. Це сприяє об'єктивності та неупередженості висновків. В Україні, хоча етичні норми також відіграють важливу роль, існують випадки, коли тиск з боку правоохоронних органів або інших зацікавлених сторін може впливати на результати експертиз.

Таким чином, відмінності між організацією і проведенням судово-медичних експертиз у німецькомовних європейських країнах та в Україні полягають у законодавчих основах, системах підготовки і сертифікації експертів, матеріально-технічному забезпеченні, у добре налагодженій міждисциплінарній співпраці та суворому дотриманні етичних стандартів.

Зав. кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор Л.І. Аркуша: Які зарубіжні джерела були використані вами для вивчення регулювання правових і організаційних питань, що постають при проведені судово-медичних експертиз в німецькомовних країнах Європи.

Відповідь Л.Р. Кривди: Мною були проаналізовані законодавчі норми Кодексу кримінальної процедури та Закону про судово-медичну діяльність Німеччини, а також відповідних правових актів Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейну та Люксембургу.

Доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент Ю.О. Гресь: У літературі висловлюється думка, що сліди біологічного походження на місці події можуть збирати самостійно як слідчий, так і спеціаліст-криміналіст, а також судовий медик. Хотілось би почути вашу думку з цього приводу.

Відповідь Л.Р. Кривди. Сліди біологічного походження можуть бути виявлені візуально, в косопадуючому світлі, з використанням спеціальних техніко-криміналістичних і судово-медичних засобів та реактивів. В літературі іноді рекомендують слідчому для виявлення слідів крові застосовувати діагностичні способи визначення крові із застосуванням гідроперіту, реактиву Воскобойникова і люмінолу. Проте застосування таких методів визначення крові досить складне, може призвести до знищення або змін таких слідів, а тому з урахуванням всіх можливих наслідків виявлення, фіксація і вилучення об'єктів біологічного походження доцільно доручати саме судовому медику.

Доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.м.н., доцент В.В. Сушко: Чи використовуються у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів у комплексі з судово-медичними інші спеціальні знання, наприклад, судово-психологічні, техніко-криміналістичні?

Відповідь Л.Р. Кривди: Так, у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів часто використовуються комплексні

підходи, що включають застосування спеціальних знань з різних галузей, таких як судово-медичні, судово-психологічні та техніко-криміналістичні. Це допомагає забезпечити більш детальне і об'єктивне дослідження обставин злочину, встановлення особи злочинця та визначення мотивів.

Доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент А.С. Колодіна: Зі змісту робити вбачається, що вами вивчалась не тільки слідча і судова практика, але й судово-експертна практика. Хотілось би почути, де ви вивчали таку практику і що це дало для вирішення поставлених в роботі завдань?

Відповідь Л.Р. Кривди: Судово-експертна практика вивчалась на базі архівних справ комунальної установи «Одеське обласне бюро судово-медичної експертизи». Це дозволило мені отримати розуміння сучасних підходів та інновацій в даній галузі, та виявленню недоліків у призначенні судово- медичних експертиз, що, в свою чергу, сприяло розробці власних рекомендацій у слідчу практику та їх відображенню у дисертаційному дослідженні.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності **Тіщенко Валерій Володимирович**.

Науковим керівником озвучено позитивний висновок щодо результатів дисертаційної роботи Л. Кривди, зазначено про виконання нею індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

В. В. Тіщенко відзначив актуальність теми дисертації, вказавши, що насильницькі і корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення відносяться до найбільш суспільно-небезпечних злочинних діянь, які посягають на такі важливі цінності як життя, здоров'я, тілесну недоторканість, статеву свободу, право особистої і державної власності. Злочинці нерідко намагаються підготувати, вчинити і приховати такі злочинні діяння з розрахунком на неспроможність правоохоронних органів їх виявити, розкрити, встановити винних осіб та довести їх винуватість. Тому виникає необхідність у розслідуванні цих злочинів використовувати не тільки юридичні, а й інші спеціальні знання, зокрема в ґалузі судової медицини.

Водночас, в практичній діяльності правоохоронних органів спостерігається недооцінка можливостей використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень, що призводить до помилок процесуального і криміналістичного характеру, неправильної юридичної оцінки сутності правопорушень та їх неточної кримінально-правової кваліфікації. В криміналістичній літературі спостерігається наявність дискусійних питань, пов'язаних з науковим трактуванням спеціальних знань, визначенням змісту, форм і методів застосування судово-медичних знань у судовій, слідчій та експертній діяльності, з оцінкою результатів такого застосування в теорії та на практиці.

Слід відзначити, що відповідні наукові праці вчених-юристів та судових медиків створюють теоретичну базу для визначення головних напрямів до вирішення вказаної проблеми, проте спеціальні дослідження з питань використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень відсутні. Безумовно, комплексний міждисциплінарний підхід до розробки форм, методів і засобів використання судово-медичних знань у розслідуванні згаданих кримінальних правопорушень, серед яких переважна частина являє злочини, значно підвищує результативність їх повного і всебічного розкриття. Все сказане свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, його теоретичну і практичну значимість.

Дисертаційне дослідження виконувалось у відповідності до плану наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий і культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842) і «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідницької роботи кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» «Пріоритетні напрями криміналістичних досліджень у протидії кримінальним правопорушенням» на 2021–2025 рр.

Слід зазначити, що автором опрацьовано значний обсяг як вітчизняного, так і зарубіжного (завдяки знанням німецької мови) законодавства, значну кількість наукових та науково-методичних видань, публікацій в джерелах масової інформації та статистичних звітів і результатів опитування. Виконана дисертаційна робота відзначається і тим, що воно виконано на стику наук криміналістики і судової медицини, що дало змогу комплексно дослідити шляхи і напрями використання медичних знань у практиці розслідування насильницьких і корисно-насильницьких кримінальних правопорушень.

Вцілому дисертанту вдалося повністю виконати поставлені завдання дослідження завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема таких як: діалектичний метод, формально-логічний, герменевтичний, системно-структурний, системно-функціональний, порівняльно-правовий, історико-правовий.

Дисертаційне дослідження Л.Р. Кривди містить наукову новизну, зокрема показана родь судово-медичних знань у встановленні обставин, що підлягають доказуванню у розслідувані насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних порушень та їх правильній кваліфікації; розглянуто генезис використання судово-медичних знань у всесвітній правоохоронній практиці, що дало змогу прогнозувати подальші напрями їх застосування; здійснено порівняльне дослідження правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні та в німецькомовних країнах Європи, зокрема завдяки високому рівню знання автором німецької

мови, та висловлені пропозиції щодо вдосконалення такої діяльності в Україні у відповідності до європейських стандартів; на основі аналізу поглядів вчених-юристів на сутність і значення спеціальних знань у кримінальному провадженні сформульовано авторське поняття «спеціальних медичних знань», що використовуються слідчим (прокурором) у формі залучення судового медика як спеціаліста до відповідних слідчих дій, а також у формі проведення судово-медичних експертиз. Також слід відзначити, що автором було удосконалено або отримало подальшого розвитку низка теоретичних положень і практичних рекомендацій стосовно форм і методів взаємодії слідчого з судовим медиком при огляді трупа на місці його виявлення в залежності від роду і виду смерті, характеру тілесних ушкоджень, ймовірних способів вбивства, а також при огляді трупа в процесі ексгумації ; в ході виявлення, фіксації, вилучення і попереднього дослідження об'єктів біологічного походження; освідування особи та інші, що заслуговують на увагу.

Наукове дослідження Л.Р. Кривди може бути використано в процесі удосконалення чинного законодавства за рахунок пропозицій, що викладені у змісті і висновках роботи; в правозастосовній діяльності стосовно поліпшення форм і методів застосування судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень; науково-дослідній діяльності для подальшої розробки засобів і методів використання спеціальних знань в криміналістичних дослідженнях; в освітньому процесі при викладанні таких навчальних дисциплін як «Криміналістика», «Кримінальне процесуальне право України», «Судова медицина». Науковим керівником зазначено, що дисертація Л.Р. Кривди «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертаційного дослідження Л.Р. Кривди взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Д.М. Цехан вказав на актуальність теми дослідження з проблеми оптимізації використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Ця проблема не досліджувалась у криміналістичній літературі на монографічному рівні і лише частково висвітлювалась у статтях і тезах. Дисертантка чітко визначила мету і завдання дослідження, які в роботі знайшли своє вирішення. До зауважень можна віднести не завжди чітко визначений розподіл функцій слідчого і судового медика при огляді трупа та збиранні об'єктів біологічного походження. В цілому дисертація Л.Р. Кривди на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень» є закінченим і самостійним дослідженням, яке відповідає

встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій раді.

Доктор юридичних наук, професор Ю.П. Аленін відмітив актуальність теми роботи, її теоретичну і практичну значущість. В дисертації розглянутий широкий спектр питань щодо теоретичних і практичних аспектів використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Ці питання знаходять свого вирішення, а висновки по ним достатньо обґрунтовуються. Щодо зауважень, то вбачається не досить ясна позиція автора стосовно визначення відмінностей між освідуванням особи і медичним освідуванням, яке передбачено у розслідуванні кримінальних проступків. Зміст і висновки по роботі дозволяють прийти до висновку про те, що дисертаційне дослідження Л.Р. Кривди відповідають вимогам, що пред'являються до таких досліджень, і воно може бути рекомендовано до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор О.А. Самойленко підкреслила, що тема роботи злободенна, вона не знайшла належного висвітлення у вітчизняній літературі, хоча і має суттєве практичне значення. В роботі проблеми застосування судово-медичних знань знайшла досить повне відображення, підкріплене аналізом правових актів як України, так і зарубіжжя, містить низку нових наукових положень і практичних рекомендацій. Це дозволяє констатувати, що дисертаційне дослідження Л.Р. Кривди «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», подане на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» може рекомендуватися до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор О.О. Торбас висловив схвальну думку про актуальність теми дисертації, структуру роботи, мету і поставлені завдання. Він відмітив, що всі положення дослідження, пропозиції і висновки, пов'язані з використанням судово-медичних знань у розслідуванні, спираються на чинне кримінальне процесуальне законодавство, норми якого критично аналізуються і висловлюються рекомендації щодо їх удосконалення. Позитивним аспектом є використання досвіду європейських німецькомовних країн для розвитку системи судово-експертної діяльності в Україні. Вказав, що дисертація Л.Р. Кривди «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Ю.О. Гресь відзначила необхідність розробки проблеми використання судово-медичних знань в розслідуванні кримінальних правопорушень насильницького характеру та її вдалу реалізацію у дисертаційному дослідженні Л.Р. Кривди. Особливо виділила питання взаємодії слідчого і судового медика під час виявлення, фіксації,

вилучення і попереднього дослідження слідів біологічного походження. Вказала, що дисертаційне дослідження Л.Р. Кривди відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент А.С. Колодіна ще раз звернула увагу присутніх на те, що дослідження Л.Р. Кривди є першим монографічним дослідженням проблеми використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Позитивним в дослідженні, зокрема, є те, що автор проаналізувала не тільки слідчу і судову практику з цього питання, але й відповідно судову-медичну діяльність, що дало змогу виявити характерні помилки з боку слідчих при формулюванні питань судово-медичному експерту та їх причини. Зробила висновок, що дисертація Л.Р. Кривди «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Завідувач кафедри криміналістики, детективної і оперативно-розшукової діяльності, професор Л.І. Аркуша зазначила, що дисертаційне дослідження Л.Р. Кривди підготовлено за актуальною темою і є першим в Україні з проблеми використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Структурна побудова роботи дозволили автору розглянути різні аспекти цієї проблеми, а зміст свідчить про вміння автора критично аналізувати теоретичні праці, чинне законодавство, зокрема у порівняльному аспекті, слідчу і судову практику, судово-експертну діяльність, застосовувати сучасні методи наукового дослідження і на цій основі роботи висновки і висловлювати пропозиції, що заслуговують на увагу. Поставлені в роботі завдання успішно вирішенні, в ній простежується самостійність і наукова новизна. Зробила висновок, що дисертація Л.Р. Кривди «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Л.Р. Кравди на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень» можна рекомендувати до захисту. На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Кривди Людмили Русланівни на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких

кримінальних правопорушень», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Головна мета кримінального провадження - забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а невинувата особа не була безпідставно обвинувачена та притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України).

На даний час особливо актуальним є питання ефективного розслідування злочинів з застосуванням міждисциплінарного та інтеграційного підходу, оскільки злочинність здатна не тільки пристосовуватися до різноманітних способів приховування злочинів, а й вдосконалювати засоби здійснення правопорушень за допомогою сучасних знань та завдяки відкритому інформаційному доступу до специфічних ресурсів. Ці обставини призводять до того, що виникає потреба у застосуванні не тільки фахових юридичних знань органів, які здійснюють кримінальне провадження, а й у використанні спеціальних знань різних галузей науки, техніки, мистецтва, ремесла: біології, хімії, фізики, медицини, бухгалтерії, екології, інженерної техніки тощо.

Згідно Конституції України: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю» (ст.3), і «обов'язок держави - захищати життя людини» (ст. 27). На жаль, посягання на життя і здоров'я особи, її статеву свободу і недоторканість залишаються досить розповсюдженими кримінальними правопорушеннями і за статистичними даними їх кількість перевищує показники ряду європейських країн. Так, у 2019 році в Україні було вчинено 3,4 вбивств на 100 тис. населення, в той час як в Польщі такий показник рівнявся 0,7, а в Німеччині – 0,9. Протягом останніх років реєструється більше 70 тисяч злочинів проти життя і здоров'я, насильницьких статевих і корисливо-насильницьких злочинів. Успішне розслідування таких злочинів багато в чому залежить від уміння слідчого використовувати спеціальні знання, і зокрема з судової медицини, за допомогою обізнаних осіб: судових медиків (спеціалістів) та судово-медичних експертів.

В практичній діяльності правоохоронних органів спостерігається недооцінка можливостей використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів, трапляються помилки процесуального і криміналістичного характеру, що призводить до неправильної юридичної оцінки сутності таких кримінальних правопорушень та їх неточної кримінально-правової кваліфікації, до ухилення від справедливого покарання винних осіб, що зумовлює, в свою чергу, незахищеність потерпілих осіб та інші соціальні негативні наслідки. Актуальність даної теми обумовлена також наявністю дискусійних питань,

повязаних, насамперед, з науковим трактуванням спеціальних знань, з визначенням форм і методів застосування судово-медичних знань у судовій, слідчій та експертній діяльності, оцінки результатів такого застосування як в теорії, так і на практиці.

Теоретичну базу дисертаційного дослідження становлять роботи вчених-юристів: Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуші, Л. Ю. Ароцкера, В. П. Бахіна, О. П. Ващук, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Гончаренка, В. А. Журавля, А. В. Іщенка, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, О. Н. Колесниченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, О. А. Самойленко, Д. Б. Сергєєвої, Р. Л. Степанюка, В. В. Тіщенка, Д. М. Цехана, О. М. Цільмак, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура та інших .

Значною науковою опорою в дослідженні проблем спеціальних знань та їх використання в судовій і слідчій практиці стали наукові праці І. В. Борисенка, Ю. О. Гресь, О. М. Дуфенюк, А. С. Колодіної, В. О. Комахи, Є. Д. Лук'янчикова, В. О. Малярової, Г. Ю. Нікітіної-Дуднікової, О. В. Римарчук, І. В. Пирога, С. О. Сафронова, В. Л. Синчука, О. В. Таран, Є. В. Ковалевської, М. Г. Щербаковського та вчених-медиків: Л. Л. Голубовича, В. В. Коваленка, М. В. Ковальчука, В. М. Козлова, Г. Ф. Кривди, А. С. Лісового, В. Д. Мішалова та інших вчених.

Разом з тим, спеціальні дослідження з проблеми використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень майже відсутні. Крім того, актуальність теми представленого дослідження додатково зумовлюється необхідністю наукового аналізу слідчих ситуацій, що зумовлюють необхідність використання допомоги судового медика, як спеціаліста, у проведенні слідчих (розшукових) дій та у наданні рекомендацій щодо з'ясування обставин таких правопорушень шляхом застосування сучасних методів судово-медичної експертизи. Використання судово-медичних знань у розслідуванні цих правопорушень відіграє ключову роль у розкритті насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень та покаранні винних. Підкреслюючи актуальніть вказаної тематики, слушно виокремити й такі чинники: по-перше, зростання динаміки та ускладення структури насильницьких та корисливо-насильницьких злочинів; по-друге, застосування нових технологій та методів: розвиток сучасних технологій та методів в сфері криміналістики та судової медицини, таких як використання цифрових доказів, ДНК-аналіз, 3-D сканування, форензічна антропологія та інших, розширює можливості у виявленні, фіксації, вилученні та дослідженні слідів кримінальних правопорушень.

Матеріали слідчої і судової практики показують, що використання судово-медичних знань при розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів необхідне в ході огляду трупа на місці події, виявлення і вилучення слідів біологічного походження на місці події, експертного дослідження трупа і речовин біологічного походження,

дослідження і оцінки тілесних ушкоджень, катувань, домашнього і сексуального насильства та інших дій насильницького характеру. Це вимагає впровадження всіх новітніх і дієвих методів досліджень у судово-експертну практику. Разом з тим, на даний час лише Київське, Одеське та Дніпровське обласні бюро судово-медичної експертизи використовують такі сучасні системи дослідження як систему АВ (0), яка відображає наявність або відсутність антигенів на поверхні еритроцитів та антитіл у плазмі крові.

Наведене й зумовлює своєчасність та актуальність теми представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Плану Південного регіонального центру Національної академії правових наук України № 148/3-Б «Регіональна юридична наука: сучасні завдання» на 2019–2024 роки; є складовою наукових досліджень, виконаних на кафедрі криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Пріоритетні напрями криміналістичних досліджень у протидії кримінальним правопорушенням» на 2021–2025 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людиноцентристському вимірі у цифрову еру» на 2021–2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 2 грудня 2020 року (протокол № 3), змінена 6 березня 2024 року (протокол №5).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні теоретичних та практичних рекомендацій щодо використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети у дослідженні вирішувались такі **задачі:**

визначити етапи становлення та сучасний стан наукового забезпечення використання судово-медичних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень;

сформулювати сутність судово-медичних знань та окреслити напрями та форми їх використання у розслідуванні;

охарактеризувати організаційно-правові та методичні аспекти використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких та корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень;

окреслити форми та напрями взаємодії слідчого та спеціаліста під час огляду трупа та збиранні слідів (речовин) біологічного походження;

визначити особливості проведення та функціональне призначення судово-медичної експертизи трупа і слідів (речовин) біологічного походження;

сформулювати особливості використання судово-медичних знань у проведенні освідування особи;

окреслити особливості призначення та проведення судово-медичної експертизи живих осіб під час розслідування тілесних ушкоджень та насильницьких статевих злочинів.

Об'єктом дослідження є діяльність суб'єктів кримінальної юстиції та осіб, які володію спеціальними знаннями під час розслідування кримінальних правопорушень.

Предметом дослідження є використання судово-медичних знань в розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Методи дослідження. Для досягнення мети дисертаційного дослідження з урахуванням об'єкта та предмета дослідження були використані такі загальні методи пізнання як діалектико-матеріалістичний, формально-логічні :аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування). За допомогою історико-правового методу було досліджено генезис поняття «спеціальні знання»(підрозділи 1.1, 1.2.), порівняльно-правового методу – аналіз норм матеріального і процесуального національного права та законодавства німецькомовних країн, наукових категорій, понять та їх визначень (підрозділ 1.3.). Догматичний метод було використано для тлумачення понятійно-категоріального апарату, що використовується у криміналістиці і судовій медицині (підрозділи 1.2., 2.2., 3.1.); системно-аналітичний метод – для узагальнення наукових підходів щодо змісту спеціальних знань (підрозділ 1.1.), спеціальних медичних знань; статистичні методи (групування, зведення, аналіз кількісних показників) – для ілюстрації теоретичних висновків з вивчення даних судової, слідчої та експертної практики стосовно призначення і проведення судово-медичної експертизи (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.); соціологічні (анкетування) – проблемних питань взаємодії практичних працівників органів досудового розслідування та судово-медичних експертів під час проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.). Крім того, для дослідження проблеми використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень застосовувались такі методи: аналіз наукової літератури, що стосується використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких, корисливо-насильницьких правопорушень; аналіз кримінальних проваджень;

опитування судових медів, слідчих, прокурорів, адвокатів та інших фахівців, які беруть участь у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень; статистичний аналіз даних про насильницькі, корисливо-насильницьких правопорушення, кількісні і якісні характеристики та результати їх розслідування з використанням судово-медичних знань; кейс-студії – вивчення конкретних кримінальних проваджень насильницьких, корисливо-насильницьких правопорушень, де були використані судово-медичні знання.

Комплекс цих методів дослідження дозволив отримати об'єктивне розуміння проблем з використання судово-медичних знань та напрямів їх вирішення у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких правопорушень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретичних та практичних рекомендацій щодо використання судово-медичних знань під час розслідування насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень.

Найвагомішими положеннями дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну є:

вперше:

систематизовані наукові положення щодо ґенезису та становлення використання судово-медичних знань крізь призму різних історичних періодів становлення системи суб'єктів кримінального переслідування різних держав та виокремлено загалі тенденції поширення застосування спеціальних медичних знань у залежності від конкретних суспільно-правових чинників;

охарактеризовані місце та роль спеціальних медичних знань у кримінальному процесуальному та криміналістичному пізнанні кримінально-релевантних подій, які пов'язані із застосування різних форм насильства, з метою з'ясування сутності таких подій, визначення їх криміногенного характеру та систематизації кола обставин, які підлягають встановленню під час розслідування;

проведений порівняльний аналіз правових та організаційно-тактичних особливостей використання спеціальних медичних знань під час розслідування кримінальних правопорушень в Україні та окремих країнах Європи та запропоновані шляхи апробації передового досвіду проведення судово-медичних досліджень у діяльність органів досудового розслідування та експертних установ України;

сформульовано поняття «спеціальних медичних знань» під якими необхідно розуміти наукові знання з судової медицини, а також практичні вміння і навички осіб, що пройшли спеціальну професійну підготовку у галузі судової медицини, які можна використовувати для збору і дослідження доказів з метою встановлення обставин кримінального провадження;

удосконалено:

положення щодо взаємодії слідчого і судового медика як спеціаліста в огляді трупа на місці події у частині організації такої взаємодії залежно від характеру тілесних ушкоджень та способів спричинення смерті потерпілого;

рекомендації щодо виявлення, фіксації, вилучення та попереднього дослідження слідів тілесних ушкоджень та слідів біологічного (мікрооб'єктів, речовин, залишків) походження з визначенням ймовірності і завдань для їх подальшого експертного дослідження;

криміналістичні рекомендації щодо проведення слідчого освідування особи за участю судового медика (лікаря) з врахуванням норм чинного кримінального процесуального закону;

набули подальшого розвитку:

положення щодо поняття, значення, видів і об'єктів судово-медичної експертизи у частині конкретизації їх видів та характеристик відповідно до сучасних умов;

положення стосовно призначення і проведення судово-медичної експертизи живих осіб з метою встановлення факту, характеру, походження та ступеня тяжкості тілесних ушкоджень;

рекомендації щодо з'ясування кола обставин, пов'язаних з різними видами сексуального насильства, у відповідності до змін КК України щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості особи шляхом призначення і проведення судово-медичної експертизи як потерпілої особи, так і підозрюваного.

Практична значущість одержаних результатів полягає у можливості використання положень і висновків дисертаційного дослідження у

законодавчій діяльності - шляхом визначення у Кримінальному процесуальному кодексі України поняття спеціальні знання, до яких належать і судово-медичні знання, запровадження обов'язкової вимоги залучення судового медика до слідчого освідування, а також можливості допиту експерта на досудовому слідстві;

правозастосовній діяльності - для розроблення рекомендацій із використання судово-медичних знань у слідчій і судовій практиці з метою покращення взаємодії слідчого і судового медика у кримінальному провадженні під час проведення огляду трупа на місці події, збирання і дослідження слідів біологічного походження, підготовки, призначенні і проведенні судово-медичної експертизи трупа, об'єктів біологічного походження, живих осіб для визначення наявності і тяжкості тілесних ушкоджень, а також їх статевих станів й інших питань, пов'язаних з насильницькими статевими злочинами;

науково-дослідній діяльності - при розробці методик розслідування вбивств, спричинення тілесних ушкоджень, мордування і сімейного насильства, зґвалтування, сексуального насильства, корисливо-насильницьких злочинів, а також організаційно-правового і криміналістичного забезпечення використання судово-медичних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень насильницького характеру;

освітньому процесі - при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальне процесуальне право», «Кримінальне право України. Особлива частина», «Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні», «Судова медицина і психіатрія».

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Окремі положення дисертації викладено в статті «Генезис судово-медичних знань та напрями їх використання в розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень», підготовленій у співавторстві, автором виокремлено генезис дослідження такого об'єкту судової медицини як труп та речові докази з 1903 року по теперішній час, у статті «Використання допомоги судово-медичного експерта (спеціаліста) шляхом експертного дослідження слідів (речовин біологічного походження)», підготовленій у співавторстві, автором особисто було розроблено перелік необхідних вимог до слідів біологічного походження та вимоги до пакування об'єктів біологічного походження. У статті «The use of special knowledge in the investigation of violent crimes» автором особисто було розроблено роль судово-медичного експерта та використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких злочинів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації докладались і обговорювались на засіданнях кафедри криміналістики, кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності, доповідались на міжнародній науково-практичній конференції Національного університету «Одеська юридична академія»: міжнародній науково-практичній конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 21–22 січня 2022 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 18–19 лютого 2022 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (м. Одеса, 11–12 березня 2022 р.), Всеукраїнському науково-педагогічному підвищенні кваліфікації «Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні кваліфікації» (м. Одеса, 3 травня – 13 червня 2022 р.), Всеукраїнська наукова конференція молодих вчених «Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку» (м. Одеса, 6 червня 2022 р.), VIII Всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 24 червня 2022 р.), міжнародна конференція, присвячена 110-річчю від дня народження видатного вченого-криміналіста, д. ю. н., проф. Віктора Павловича Колмакова: «Сучасні напрями, засоби та методи протидії злочинності в умовах воєнного стану» (м. Одеса, 20 жовтня 2023 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 14 публікаціях, з них 4 у наукових журналах і збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, у 3 статтях, опублікованих у зарубіжних виданнях, у 7 тезах доповідей,

оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях:

Список публікацій здобувача, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

***Наукові статті у фахових виданнях*:**

1. Кривда Л. Р., Кривда Р. Г. Генезис судово-медичних знань та напрями їх використання в розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 133–145. DOI https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2156.
2. Кривда Л. Р. Використання судово-медичних знань для виявлення характеру та ступені тяжкості тілесного ушкодження шляхом проведення судово-медичної експертизи. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 192–199. DOI https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2022.23.
3. Кривда Л. Р. Огляд трупа та огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією. *Юридичний вісник*. 2022. № 1. С. 93–100. DOI https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2307.
4. Кривда Л. Р. Використання судово-медичних знань при проведенні слідчого освідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 369–372. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/89.

Наукові статті у зарубіжних періодичних виданнях:

5. Kryvda L., Kryvda R. Використання допомоги судово-медичного експерта (спеціаліста) шляхом експертного дослідження слідів (речовин біологічного походження). *KELM*. 2022. № 2. С. 242–249. DOI https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.37.
6. Kryvda L. Verfahrens- und organisationsgrundlagen der Gerichtsmedizinischen untersuchung in der Ukraine. *Scientific Journal of Polonia University*. 2023. Vol. 56, № 1. P. 365–370. DOI: https://doi.org/10.23856/5650.

***Web of Science Core Collection*:**

7. The use of special knowledge in the investigation of violent crimes / V. Bondar, K. Gorelkina, L. Kryvda, O. Nazaruk, T. Matiushkova. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41, № 76. P. 241–258. DOI: https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.13

Наукові публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

8. Кривда Л. Р. Огляд трупа. *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику* : матеріал Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21–22 січ. 2022 р.) / Східноукр. наук. юрид. організація. Харків, 2022. С. 69–72.
9. Кривда Л. Р. Вилучення слідів біологічного походження на місці події. *Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку* : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених

(м. Одеса, 6 черв. 2022 р.) / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2022. С. 491–493.

10. Кривда Л. Р. Експертне дослідження трупа. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали Міжнар наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–19 лют. 2022 р.) / Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив». Львів, 2022. С. 67–70.

11. Кривда Л. Р. Огляд трупа та експертне дослідження трупа. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11–12 берез. 2022 р.) / ГО «Причорномор. фундація права». Одеса, 2022. С. 20–23.

12. Кривда Л. Р. Особливості судово-медичної молекулярно-генетичної експертизи. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали Всеукр. наук.-педагог. підвищення кваліф. (м. Одеса, 3 трав. – 13 черв. 2022 р.) / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», Центр наук.-педагог. співробітництва. Одеса, 2022. С. 240–243.

13. Кривда Л. Р. Проблеми призначення і проведення судово-медичних експертиз. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету* : [збірник ; статті учасників VIII Всеукр. мультидисцип. конф. «*Чорноморські наукові студії*» (м. Одеса, 24 черв. 2022 р.)]. 2022. Вип. 36. Одеса, 2022. С. 10–14.

14. Кривда Л. Р. Встановлення факту характеру та ступеня тяжкості тілесного ушкодження шляхом проведення судово-медичної експертизи. *Сучасні напрями, засоби та методи протидії злочинності в умовах воєнного стану* : матеріали Міжнар. конф., присвяч. 110-річчю від дня народження видат. вченого-криміналіста, д. ю. н., проф. Віктора Павловича Колмакова (м. Одеса, 20 жовт. 2023 р.) / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2023. С. 95–97.

Характеристика особистості здобувача. За час навчання в аспірантурі Людмила Русланівна показала себе як наполегливий та системний дослідник, характеризується організованістю, здатністю до системного та критичного мислення, а також умінням використовувати наукову методологію та працювати із значними обсягами наукової інформації. Індивідуальний навчальний план виконала вчасно.

У результаті попередньої експертизи дисертації Л. Р. Кривди та констатації повноти основних результатів дослідження **ухвалили:**

відповідно до вимог Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами),

1) Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Людмили Кривди на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень». Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною

цінністю здобутих результатів дисертація Людмили Кривди відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

2) Рекомендувати дисертацію Людмили Кривди на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

3) Рекомендувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради для захисту дисертації Людмили Кривди на тему «Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень»:

Голова разової спеціалізованої вченої ради –

Цільмак Олена Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»

Рецензенти:

Колодіна Анна Сергіївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гресь Юлія Олегівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Офіційні опоненти:

Степанюк Руслан Леонтійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів Харківського національного університету внутрішніх справ.

Мудрецька Ганна Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ.

Головуюча на засіданні,
д.ю.н., професор **Лариса АРКУША**

Секретар засідання **Анастасія МУРАШКО**